

IMPLEMENTATION OF MODERN TECHNOLOGIES IN SCIENCE

Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference

Varna, Bulgaria
December 20 – 23, 2022

UDC 01.1

The 13th International scientific and practical conference “Implementation of modern technologies in science” (December 20 - 23, 2022) Varna, Bulgaria. International Science Group. 2022. 574 p.

ISBN – 979-8-88862-815-7

DOI – 10.46299/ISG.2022.2.13

EDITORIAL BOARD

<u>Pluzhnik Elena</u>	Professor of the Department of Criminal Law and Criminology Odessa State University of Internal Affairs Candidate of Law, Associate Professor
<u>Liudmyla Polyvana</u>	Department of Accounting and Auditing Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko, Ukraine
<u>Mushenyk Iryna</u>	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Mathematical Disciplines, Informatics and Modeling. Podolsk State Agrarian Technical University
<u>Prudka Liudmyla</u>	Odessa State University of Internal Affairs, Associate Professor of Criminology and Psychology Department
<u>Marchenko Dmytro</u>	PhD, Associate Professor, Lecturer, Deputy Dean on Academic Affairs Faculty of Engineering and Energy
<u>Harchenko Roman</u>	Candidate of Technical Sciences, specialty 05.22.20 - operation and repair of vehicles.
<u>Belei Svitlana</u>	Ph.D., Associate Professor, Department of Economics and Security of Enterprise
<u>Lidiya Parashchuk</u>	PhD in specialty 05.17.11 "Technology of refractory non-metallic materials"
<u>Levon Mariia</u>	Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Scientific direction - morphology of the human digestive system
<u>Hubal Halyna Mykolaiivna</u>	Ph.D. in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor

JURISPRUDENCE		
37.	Guyvan P. TO THE QUESTION OF THE EFFECTIVENESS OF TIME DIMENSIONS OF LAW IN ITS APPLICATION	173
38.	Антоненко І.О., Білякова Я.В., Дем'яненко В.І., Черепньов Д.С., Чирва А.М. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ	181
39.	Каплунов О.Г. СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ ТА ПРЕЗУМПЦІЇ СПІЛЬНОСТІ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	185
40.	Макаров О.О. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ	191
41.	Павлович-Сенета Я.П. ЗМІНИ В ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО І ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	195
42.	Руснак І.В. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ГЕОПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ: ДЕТЕРМІНАНТИ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ	199
43.	Ханчич В.В. ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	201
44.	Хатнюк Н.С., Сокирко Д.В. ОБМЕЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	204
45.	Щетініна Т.О., Борильченко А.Є. ВЗАЄМОДІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ	209
46.	Яківчук А.О., Пузанова Г.Й. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ШЛЮБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	213

ОБМЕЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Хатнюк Наталія Сергіївна

професор кафедри публічного та приватного права, д.ю.н., професор
Факультету права та міжнародних відносин
Київського університету імені Бориса Грінченка

Сокирко Дарія Володимирівна

студентка VI курсу
Факультет права та міжнародних відносин
Київський університет імені Бориса Грінченка

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії, а також в інших, передбачених законом випадках, та передбачає надання відповідним органам повноважень, необхідних для відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки. У зв'язку з цим, можливим є також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина із зазначенням строку дії цих обмежень.

Однак, незважаючи на всі складнощі сучасних реалій, права людини підлягають виключній охороні. Це зумовлено тим, що положення Конституції України визнають найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку [1].

Фігель О.Ю. вважає, що обмеження прав і свобод людини та громадянина – це певні заборони, які покликані змінити поведінку особи через обмеження суб'єктивного права [2]. Загалом аналіз чинного законодавства та міжнародних актів доводить, що перелік прав, які зобов'язується гарантувати українська держава за умови дії режиму надзвичайного стану, не суперечить мінімальним вимогам, встановленим європейською спільнотою. Наприклад, ст. 15 Європейської конвенції про права людини та основоположні свободи містить вказівку на заборону відступу за умов виникнення надзвичайної ситуації від таких зобов'язань держави: гарантування права на життя (ст. 2 Конвенції), заборони катування чи нелюдського ставлення (ст. 3), заборони рабства чи підневільного стану (ч. 1 ст. 4) та заборони покарання без вказівки на те в законі (ст. 7 Конвенції) [3].

Однак аналізуючи положення закону, який вводить можливі обмеження прав і свобод людини і громадянина, варто перевіряти на відповідність світовим стандартам не лише зміст цих обмежень, а й підстави їх встановлення. Виходячи з положень ст. 1 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», причинами встановлення режиму воєнного стану слугують збройна агресія чи загроза нападу та небезпека державній незалежності України, її територіальній цілісності. Розширеного тлумачення – що варто розуміти під поняттями «збройна агресія», «загроза нападу» чи «небезпека державній незалежності та

територіальній цілісності» законодавство не містить. Отже, режим воєнного стану, по суті, може бути введений із підстав, які вбачаються достатніми членам Ради національної безпеки й оборони (РНБО подає відповідні пропозиції Президенту), самому Президенту (видає указ про введення воєнного стану) та членам парламенту (затверджують указ про введення воєнного стану), що, на мою думку, не дає достатніх гарантій уникнення зловживань у цій сфері [1].

Захист законних прав і свобод громадян є одним із ключових обов'язків держави. Однак існують ситуації, коли їх обмеження є невідворотним і здійснюється виключно у спосіб та за допомогою засобів, передбачених чинним законодавством. Стаття 64 Конституції України встановлює виключення, за яких можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод людини. Такою підставою безпосередньо виступає впровадження воєнного або надзвичайного стану [4].

Дані обмеження можна поділити на такі категорії:

1. Обмеження основних прав і свобод в умовах особливих правових режимів

Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах особливих правових режимів визначаються відповідно до Конституції України, законів «Про правовий режим надзвичайного стану» та «Про правовий режим воєнного стану», а також інших законів України.

Так, відповідно до ст.1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», під воєнним станом розуміється особливий правовий режим, який вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням терміну дії цих обмежень [1].

Оскільки запровадження особливого правового режиму завжди є потенційною загрозою для основних прав і свобод, чинне законодавство України містить низку гарантій. Зокрема, передбачені названим Законом обмеження конституційних прав і свобод громадян, які можуть бути застосовані за умов надзвичайного та воєнного стану, є вичерпними й розширеному тлумаченню не підлягають. Термін їх застосування не може перевищувати терміну, протягом якого триває надзвичайний чи воєнний стан.

В умовах надзвичайного та воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, зазначені у ч. 2 ст. 64 Конституції України. Так, відповідно надзвичайний стан може бути введено на строк не більш ніж 30 діб і не більш ніж 60 діб в окремих її місцевостях.

У разі необхідності надзвичайний стан може бути продовжений Президентом України, але не більш ніж на 30 діб. Указ Президента України про продовження дії надзвичайного стану набирає чинності після його затвердження Верховною Радою України [5].

Як зазначалося вище основним нормативно-правовим актом, який регулює правовідносини щодо введення в Україні воєнного стану є ЗУ «Про правовий режим воєнного стану». Цим законом визначаються і, зокрема, правові засади діяльності в умовах воєнного стану органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Одним із першочергових заходів, що можуть супроводжувати введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, є утворення тимчасових державних органів – військових адміністрацій. Указом Президента України № 68/2022 від 24.02.2022 р. на базі обласних, районних та Київської міської державних адміністрацій було утворено відповідні військові адміністрації. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», військові адміністрації мають особливі повноваження та підпорядкування.

Відповідно до частини сьомої статті 4 Закону спрямування, координацію та контроль за діяльністю обласних військових адміністрацій з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України, а з інших питань – Кабінет Міністрів України у межах своїх повноважень.

Важливо відмітити, що повноваження реалізуються воєнними адміністраціями виключно в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану. Відповідно до Указу Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України (зокрема, щодо недоторканості житла, таємниці листування, невтручання в особисте і сімейне життя, свободи пересування, свободи думки і слова, права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю та ін.) [6].

2. Обмеження основних прав і свобод, зумовлені спеціальним правовим статусом особи

В такому разі обмеженню підлягають тільки деякі політичні, економічні та соціальні права, зокрема, право на доступ до служби в органах публічної влади, право на об'єднання (в частині права на об'єднання в політичні партії та профспілки), право на власність, право на свободу вибору виду й міри суспільно корисної діяльності (зокрема право на свободу підприємницької діяльності), право на страйк.

Згідно з нормами законодавства, такі обмеження мають на меті:

- 1) забезпечення неупередженості відповідних посадових і службових осіб;
- 2) запобігання «конфлікту інтересів» при виконанні владних повноважень;

3) забезпечення належного функціонування стратегічних галузей економіки (електроенергетика, транспорт тощо), державного апарату та органів місцевого самоврядування [7].

3. Обмеження основних прав і свобод у межах кримінального процесу

У кримінальному процесі обмеження основних прав і свобод особи використовуються з метою: захисту життя, здоров'я, майна громадян, прав і свобод інших осіб, а також інших загальнолюдських цінностей, охорони моральності населення, державної та громадської безпеки [8].

Конституцією й законами України передбачається можливість тимчасового обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбаченого ст. ст. 30, 31, 32 Конституції України, під час проведення оперативно-розшукової діяльності, дізнання й досудового слідства. Підстави та порядок здійснення заходів, пов'язаних із тимчасовим обмеженням цих конституційних прав і свобод людини і громадянина, визначені Кримінальнопроцесуальним кодексом України, законами України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про національну поліцію», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та в інших.

Загалом, обмеження основних прав і свобод громадян у межах кримінального процесу можуть бути розподілені на такі групи: обмеження, яке є елементом (складником) спеціального правового статусу учасника кримінального процесу; обмеження, котрі впливають із запобіжних заходів; обмеження, що впливають зі слідчих дій; обмеження, пов'язані зі здійсненням оперативно-розшукової діяльності.

Відповідно до норм цих нормативно-правових актів, суб'єктами, чиї права обмежуються, можуть виступати: обвинувачуваний, підозрюваний, потерпілий, свідок, захисник, цивільний відповідач, цивільний позивач, експерт, спеціаліст, понятий, представники потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, приватного обвинувача, а також неповнолітнього обвинувачуваного й підозрюваного. Водночас, суб'єктами, вповноваженими приймати рішення про запровадження таких обмежень, є: суд, суддя, прокурор, слідчий, начальник слідчого підрозділу, орган дізнання, дізнавач [9].

Висновки: Отже проаналізувавши норми законодавства, можна зробити висновок, що відповідно до Указу Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р., обмеження прав і свобод людини і громадянина на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися.

Обмеження основних прав і свобод особи являє собою правомірне, цілеспрямоване кількісне та якісне применшення у процесі правореалізації тих можливих моделей поведінки (правомочностей), які складають основне право особи, з боку інших осіб. Воно має виключно законний, тимчасовий, цільовий, недискримінаційний, суспільно корисний характер і полягає у звуженні обсягу і змісту фундаментальних потенційних можливостей особи.

Список літератури:

1. Закон України Про правовий режим надзвичайного стану від 12 травня 2015 року № 389-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Фігель Ю.О. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану / Ю.О. Фігель // Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія «Юридична». – 2015. – Вип. 2. – С. 222–230. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlkau_2015_2_24
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Закон України Про правовий режим надзвичайного стану Закон України від 16.03.2000 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>
6. Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р., URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
7. Орленко В.І. Конституційне право України: навчальний посібник. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2011. 156 с., URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Maid_2011_1.pdf
8. Смоков С. М. Види обмежень конституційних прав громадян у новому Кримінальному процесуальному кодексі України. Форум права. 2012. № 2. С. 628–632., URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1595/1/%D0%A4%D0%9F%202012%E2%84%962.pdf>
9. Стрельбіцька Л.Я. Обмеження конституційних прав засудженого. Підприємництво, господарство і право (№ 7). 2009. С. 121–128.